

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Корнейко Ю. М.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри міжкультурної комунікації в креативних індустріях
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
вул. Мистецтв, 6, Харків, Україна
orcid.org/0000-0003-2169-7778
korneiko78@gmail.com*

Єрмакова Т. С.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри міжкультурної комунікації в креативних індустріях
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
вул. Мистецтв, 6, Харків, Україна
orcid.org/0000-0002-3081-0229
yermakova2015@gmail.com*

Ключові слова: *психоемоційна стабільність, безпечне освітнє середовище, гуманізація освіти, академічна стійкість, емпатійна взаємодія, підтримувальна комунікація, професійна підготовка.*

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу CC BY 4.0

У статті здійснено теоретичне обґрунтування педагогічних умов забезпечення емоційної підтримки студентів у кризових ситуаціях функціонування закладу вищої освіти. Актуальність дослідження зумовлена зростанням психоемоційного навантаження на студентську молодь в умовах воєнного стану, соціальної нестабільності та трансформації освітнього процесу. Обґрунтовано, що сучасний заклад вищої освіти виконує не лише дидактичну, а й стабілізаційну функцію, формуючи підтримувальне освітнє середовище.

Уточнено зміст поняття «емоційна підтримка студентів» у педагогічному контексті як цілеспрямованої організації освітнього процесу, спрямованої на створення психологічно безпечного середовища, розвиток підтримувальної взаємодії та формування навичок саморегуляції. На основі аналізу наукових джерел і узагальнення практичного досвіду визначено комплекс педагогічних умов: створення психологічно безпечного освітнього середовища; реалізація емпатійної педагогічної взаємодії; забезпечення гнучкості організації навчального процесу; інтеграція рефлексивних і стабілізаційних елементів у структуру навчання; інституційна координація підтримувальних практик.

Особливу увагу приділено ролі міжнародної академічної співпраці як чинника емоційної стабілізації студентів. Доведено, що системна реалізація визначених педагогічних умов сприяє зниженню рівня емоційного напруження, підвищенню навчальної мотивації та формуванню академічної стійкості студентів.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR PROVIDING EMOTIONAL SUPPORT TO STUDENTS IN CRISIS SITUATIONS

Korneiko Yu. M.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Intercultural Communication
in Creative Industries
Kharkiv State Academy of Design and Arts
Mystetstv str., 6, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2169-7778
korneiko78@gmail.com*

Yermakova T. S.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Intercultural Communication
in Creative Industries
Kharkiv State Academy of Design and Arts
Mystetstv str., 6, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3081-0229
yermakova2015@gmail.com*

Key words: *psycho-emotional stability, safe learning environment, academic resilience, empathetic interaction, supportive pedagogy, institutional coordination, reflective practices.*

The article provides a theoretical substantiation of pedagogical conditions for ensuring students' emotional support in crisis situations within higher education institutions. The relevance of the study is обусловлена the increasing psycho-emotional burden experienced by students under conditions of wartime, social instability, and transformation of the educational process. It is argued that contemporary higher education institutions perform not only instructional but also stabilizing and supportive functions, contributing to the creation of a psychologically safe learning environment.

The concept of students' emotional support is clarified from a pedagogical perspective and interpreted as a purposeful organization of the educational process aimed at fostering psychological safety, supportive interaction, and the development of self-regulation skills. Based on the analysis of contemporary scholarly sources and the generalization of institutional practices, a set of pedagogical conditions is identified, including: the creation of a psychologically safe educational environment; the implementation of empathetic teacher–student interaction; flexibility in the organization of the educational process; integration of reflective and stabilizing elements into the learning structure; and institutional coordination of support practices.

Particular attention is given to the role of international academic cooperation as a factor of students' emotional stabilization in crisis situations. It is demonstrated that systematic implementation of the proposed pedagogical conditions contributes to reducing emotional tension, enhancing students' academic motivation, and strengthening their academic resilience.

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір України функціонує в умовах тривалої соціальної та воєнної нестабільності, що суттєво впливає на психоемоційний стан студентської молоді. Порушення звичних умов навчання, вимушене дистанційне або змішане навчання,

постійна загроза безпеці, інформаційне перевантаження та невизначеність майбутнього зумовлюють зростання рівня тривожності, емоційного виснаження та зниження навчальної мотивації.

У таких умовах освітній процес не може обмежуватися виключно передачею знань і формуван-

ням професійних компетентностей. Заклад вищої освіти стає простором не лише академічного розвитку, а й емоційної стабілізації та психологічної підтримки студентів. Відповідно, питання організації педагогічних умов, що забезпечують емоційну підтримку студентів у кризових умовах, набуває особливої актуальності.

Попри наявність досліджень, присвячених проблемам психологічної допомоги та соціальної адаптації молоді, у педагогічній науці недостатньо системно обґрунтовано саме педагогічні механізми підтримки студентів у межах освітнього процесу. Зокрема, потребує уточнення зміст поняття «емоційна підтримка» в контексті педагогіки вищої школи, а також визначення комплексу педагогічних умов, що забезпечують її ефективність.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування та практичного визначення педагогічних умов забезпечення емоційної підтримки студентів у кризових умовах функціонування закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика емоційної підтримки студентської молоді у вищій школі розглядається в межах кількох наукових напрямів, зокрема педагогіки вищої школи, психології розвитку особистості, теорії соціалізації та освітнього менеджменту. У наукових працях підкреслюється, що психоемоційний стан здобувачів освіти безпосередньо впливає на їхню академічну успішність, рівень навчальної мотивації та якість професійного становлення [1, с. 45; 2, с. 112].

У сучасних дослідженнях акцентується увага на зростанні психоемоційного навантаження на студентів в умовах соціальної нестабільності, цифрової трансформації навчання та кризових суспільних процесів. Зокрема, вказується на посилення тривожності, емоційного вигорання та зниження концентрації уваги в умовах тривалого стресу. Зазначається, що інтенсифікація освітньої діяльності, інформаційне перевантаження та невизначеність соціальних перспектив підвищують ризики емоційного виснаження й зниження академічної стійкості.

У працях українських учених у галузі педагогіки вищої школи обґрунтовується необхідність гуманізації освітнього процесу, посилення особистісно орієнтованого підходу та формування безпечного освітнього середовища як передумови гармонійного розвитку майбутнього фахівця [3, с. 78; 4, с. 96]. Наголошується, що ефективність навчання визначається не лише змістовою наповненістю освітніх програм, а й якістю педагогічної взаємодії, рівнем довіри між учасниками освітнього процесу та відчуттям підтримки з боку академічної спільноти.

У зарубіжних дослідженнях проблема емоційної стабільності студентів розглядається крізь призму концепції психологічної стійкості (resilience) [15; 20], підходів trauma-informed education [10] та педагогіки турботи (care pedagogy) [16]. У межах зазначених концепцій освітнє середовище трактується як простір, що має враховувати досвід стресу, сприяти відновленню внутрішніх ресурсів особистості та забезпечувати підтримувальну взаємодію між викладачем і студентом.

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що більшість досліджень зосереджується переважно на психологічних механізмах подолання стресу або на загальних аспектах гуманізації освіти. Питання визначення саме педагогічних умов забезпечення емоційної підтримки студентів у кризових умовах здебільшого не розглядається як цілісна система, інтегрована в структуру освітнього процесу закладу вищої освіти.

Особливої актуальності зазначена проблема набуває в контексті функціонування закладів вищої освіти України в умовах воєнного стану. Практичний досвід останніх років засвідчує необхідність поєднання академічної гнучкості, підтримувальної комунікації та організаційних рішень, спрямованих на зниження емоційного напруження студентів. Проте узагальнення цього досвіду та його теоретичне осмислення з позицій педагогіки вищої школи залишаються недостатньо розробленими.

Отже, аналіз наукових публікацій дозволяє констатувати наявність вагомих теоретичних передумов для дослідження проблеми емоційної підтримки студентської молоді, однак відсутність цілісного педагогічного обґрунтування комплексу умов її забезпечення в кризових умовах зумовлює необхідність подальшого наукового пошуку.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та структурному визначенні педагогічних умов забезпечення емоційної підтримки студентів у кризових умовах функціонування закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу.

1. Уточнення сутності поняття «емоційна підтримка» в педагогічному контексті. У контексті цього дослідження емоційна підтримка студентів розглядається як складник організації освітнього процесу, що передбачає створення умов для збереження психоемоційної рівноваги, підтримання навчальної мотивації та формування відчуття безпеки в академічному середовищі.

Йдеться не про психологічну терапію, а про педагогічно зумовлену систему взаємодії, у межах якої викладач виступає суб'єктом підтримувальної комунікації, а освітнє середовище – ресурсом стабілізації. На відміну від психологічної допо-

моги, яка передбачає спеціалізоване втручання, педагогічна підтримка реалізується в межах навчальної взаємодії, комунікації викладача зі студентами, організації освітнього простору та структурування навчальних завдань.

Кризові умови (соціальна нестабільність, воєнний стан, вимушена міграція, дистанційне навчання, інформаційне перевантаження) актуалізують потребу в системному підході до організації педагогічної підтримки. У таких умовах емоційна складова освітнього процесу перестає бути другорядною та набуває стратегічного значення для забезпечення академічної результативності.

2. Педагогічні умови забезпечення емоційної підтримки студентів. На основі аналізу теоретичних джерел та узагальнення практичного досвіду організації освітнього процесу в умовах кризової нестабільності виокремлено комплекс педагогічних умов, реалізація яких сприяє забезпеченню емоційної підтримки студентів.

2.1. Створення психологічно безпечного освітнього середовища. Психологічна безпека в освітньому середовищі передбачає передбачуваність навчального процесу, чіткість вимог, прозорість критеріїв оцінювання та стабільність організаційних рішень. В умовах невизначеності особливо важливо мінімізувати додаткові стресові фактори, пов'язані з навчальною діяльністю.

Системність, послідовність і структурованість освітнього процесу знижують рівень тривожності та сприяють формуванню відчуття контролю над власною діяльністю.

2.2. Емпатійна педагогічна взаємодія. Важливою умовою є реалізація емпатійної педагогічної позиції, що виявляється у відкритій комунікації, уважному ставленні до індивідуальних обставин студентів, підтримці діалогу та зворотного зв'язку.

Емоційна підтримка виявляється не лише у словесному заохоченні, а й у педагогічній гнучкості, готовності враховувати складні життєві обставини студентів без зниження академічних стандартів.

2.3. Гнучкість організації освітнього процесу. У кризових умовах зростає значення варіативності форм навчання, можливості альтернативного виконання завдань, адаптації термінів та використання змішаних форматів взаємодії.

Гнучкість не означає зниження вимог, а передбачає адаптацію організаційних механізмів до реальних можливостей студентів.

2.4. Інтеграція рефлексивних та стабілізаційних елементів у навчальний процес. Ефективною педагогічною умовою є включення до освітнього процесу елементів рефлексії, самооцінювання та коротких вправ, спрямованих на відновлення уваги та емоційної рівноваги.

Такі практики сприяють розвитку навичок саморегуляції, підвищують усвідомленість та формують відповідальне ставлення до власного психоемоційного стану.

2.5. Інституційна координація підтримки та міждисциплінарна взаємодія. Системний характер емоційної підтримки забезпечується координацією діяльності викладачів, кураторів академічних груп та психологічних служб закладу вищої освіти. Взаємодія структурних підрозділів сприяє створенню комплексної підтримувальної екосистеми.

Особливого значення набуває також участь закладу вищої освіти у міжнародних академічних ініціативах та партнерських мережах, що розширюють можливості студентів для професійного розвитку та формують відчуття залученості до глобальної академічної спільноти.

2.6. Міжнародна академічна інтеграція як чинник підтримки. Суттєвим чинником забезпечення емоційної підтримки студентів у кризових умовах є розширення можливостей їх академічної та професійної взаємодії через участь закладу вищої освіти в міжнародних освітніх ініціативах. Залучення до міжнародних платформ і партнерських мереж сприяє формуванню у студентів відчуття включеності до ширшої академічної спільноти, знижує рівень ізоляції та підвищує мотивацію до навчання.

Показовим у цьому контексті є досвід участі *Харківської державної академії дизайну і мистецтв* у міжнародній платформі *European League of Institutes of the Arts (ELIA)* – проєкті *UAx Platform*, спрямованому на підтримку українських мистецьких закладів освіти в умовах воєнного стану.

Участь у зазначеному проєкті передбачала розширення можливостей академічної комунікації, менторську взаємодію, доступ до міжнародних професійних середовищ та обмін досвідом. Такі форми співпраці створюють додатковий ресурс емоційної стабілізації студентів, оскільки формують відчуття підтримки з боку міжнародної академічної спільноти, підвищують впевненість у професійних перспективах та зменшують рівень тривожності, пов'язаної з невизначеністю майбутнього.

Отже, міжнародна академічна інтеграція може розглядатися як одна з інституційних педагогічних умов забезпечення емоційної підтримки студентів у кризових умовах. Її значення полягає не лише у професійному розвитку, а й у створенні підтримувального освітнього середовища, що ґрунтується на принципах солідарності, співпраці та відкритості.

Узагальнення практичного досвіду організації освітнього процесу в умовах воєнного стану

в Харківській державній академії дизайну і мистецтв засвідчило доцільність системного впровадження окреслених педагогічних умов. Реалізація підтримувальної комунікації, гнучких форматів навчання та механізмів академічної взаємодії сприяла зниженню емоційного напруження студентів, збереженню їхньої навчальної активності та підтриманню мотивації до професійного розвитку.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Проведений теоретичний аналіз дозволив обґрунтувати доцільність системного підходу до організації емоційної підтримки студентів у кризових умовах функціонування закладу вищої освіти. Встановлено, що психоемоційна стабільність здобувачів освіти виступає важливим чинником збереження навчальної мотивації, академічної успішності та професійного становлення.

Уточнено зміст поняття «емоційна підтримка студентів» у педагогічному вимірі як цілеспрямовану організацію освітнього процесу, що передбачає створення психологічно безпечного

середовища, реалізацію підтримувальної взаємодії та розвиток навичок саморегуляції.

Обґрунтовано комплекс педагогічних умов забезпечення емоційної підтримки, що включає: створення психологічно безпечного освітнього середовища; реалізацію емпатійної педагогічної взаємодії; гнучкість організації навчального процесу; інтеграцію рефлексивних та стабілізаційних елементів у структуру навчання; інституційну координацію підтримувальних практик, зокрема в межах міжнародної академічної співпраці.

Практичний досвід функціонування закладу вищої освіти в умовах воєнного стану підтверджує ефективність запропонованих педагогічних умов щодо зниження емоційного напруження студентів та підтримання їхньої академічної стійкості.

Перспективи подальших досліджень убачаються в розробленні структурної моделі педагогічної підтримки студентів із визначенням критеріїв та показників її ефективності, а також у проведенні емпіричної перевірки результативності запропонованих умов у різних освітніх контекстах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти XXI століття. Київ : Знання України, 2020. 320 с.
2. Бех І. Д. Особистісно орієнтований підхід у сучасній освіті. Київ : Либідь, 2017. 280 с.
3. Бойченко М. А. Гуманізація освітнього процесу в сучасному університеті. Педагогіка і психологія. 2021. № 3. С. 45–52.
4. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні: сучасні виклики. Київ : Грамота, 2019. 288 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи. Київ : Знання, 2019. 486 с.
6. Нічкало Н. Г. Професійна освіта в умовах суспільних трансформацій. Професійна освіта. 2022. № 1. С. 7–15.
7. Сисоєва С. О. Педагогіка вищої школи: теорія і практика. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 412 с.
8. Biesta G. Good education in an age of measurement. Boulder : Paradigm Publishers, 2010.
9. Brookfield S. The skillful teacher. San Francisco : Jossey-Bass, 2015.
10. Carello J., Butler L. Trauma-informed teaching and learning. Journal of Teaching in Social Work. 2015. Vol. 35(3). P. 262–278. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08841233.2015.1030050>
11. ELIA. UAXPlatform: Supporting Ukrainian art schools. Amsterdam : ELIA, 2023. <https://elia-artschools.org/general/custom.asp?page=UAX>
12. European University Association. Universities without walls. Brussels : EUA, 2021.
13. Hodges C., Moore S., Lockee B., Trust T., Bond A. The difference between emergency remote teaching and online learning. Educause Review. 2020. <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
14. Illeris K. Transformative learning and identity. London : Routledge, 2014.
15. Masten A. S. Global perspectives on resilience in children and youth. Child Development. 2014. Vol. 85(1). P. 6–20. DOI: 10.1111/cdev.12205
16. Noddings N. Caring: A Relational Approach to Ethics and Moral Education. Berkeley : University of California Press, 2013. 237 p.
17. OECD. Supporting young people's mental health through education. Paris : OECD Publishing, 2021.
18. Reimers F. Education and climate change: The role of universities in crisis contexts. International Journal of Educational Development. 2021. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102118>
19. Schleicher A. The impact of COVID-19 on education. Paris : OECD, 2020.
20. Ungar M. The social ecology of resilience. American Journal of Orthopsychiatry. 2011. Vol. 81(1). P. 1–17. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01067.x>

21. World Health Organization. Mental health and psychosocial considerations during emergencies. Geneva : WHO, 2020.
22. Zembylas M. The politics of trauma in education. Educational Theory. 2008. Vol. 58(1). P. 1–17. <https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2008.00265.x>

REFERENCES

1. Andrushchenko, V. (2020). *Filosofia osvity XXI stolittia*. Znannia Ukrainy.
2. Bekh, I. (2017). *Osobystisno oriiientovanyi pidkhid u suchasnii osviti*. Lybid.
3. Biesta, G. (2010). *Good education in an age of measurement*. Paradigm Publishers.
4. Boychenko, M. (2021). Humanization of the educational process in a modern university. *Pedahohika i psykholohiia*, (3), 45–52.
5. Brookfield, S. (2015). *The skillful teacher*. Jossey-Bass.
6. Carello, J., & Butler, L. (2015). Trauma-informed teaching and learning. *Journal of Teaching in Social Work*, 35(3), 262–278. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08841233.2015.1030050>
7. ELIA. (2023). UAX Platform: Supporting Ukrainian art schools. <https://elia-artschools.org/general/custom.asp?page=UAX>
8. European University Association. (2021). *Universities without walls*. EUA.
9. Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause Review*. <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
10. Illeris, K. (2014). *Transformative learning and identity*. Routledge.
11. Kremen, V. (2019). *Osvita i nauka v Ukraini: Suchasni vyklyky*. Hramota.
12. Kuzminskyi, A. (2019). *Pedahohika vyshchoi shkoly*. Znannia.
13. Masten, A. S. (2014). Global perspectives on resilience in children and youth. *Child Development*, 85(1), 6–20. <https://doi.org/10.1111/cdev.12205>
14. Noddings, N. (2013). *Caring: A relational approach to ethics and moral education*. University of California Press.
15. Nychkalo, N. (2022). Professional education in conditions of transformation. *Profesiina osvita*, (1), 7–15.
16. OECD. (2021). *Supporting young people's mental health through education*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/84e143e5-en>
17. Reimers, F. (2021). Education and climate change: The role of universities in crisis contexts. *International Journal of Educational Development*, 82, 102118. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102118>
18. Schleicher, A. (2020). *The impact of COVID-19 on education*. OECD.
19. Sysoieva, S. (2018). *Pedahohika vyshchoi shkoly: Teoriia i praktyka*. Osvita.
20. Ungar, M. (2011). The social ecology of resilience. *American Journal of Orthopsychiatry*, 81(1), 1–17. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01067.x>
21. World Health Organization. (2020). *Mental health and psychosocial considerations during emergencies*. WHO.
22. Zembylas, M. (2008). The politics of trauma in education. *Educational Theory*, 58(1), 1–17. <https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2008.00265.x>

Дата першого надходження статті до видання: 16.02.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026